

Методичні рекомендації щодо навчання змісту географії в 6-х класах у 2023-2024 навчальному році

Важливим завданням реформування освіти України є використання нових підходів до навчання і виховання учнів.

Особливого значення набуває впровадження в 2023-2024 навчальному році в освітній процес рекомендованих Міністерством освіти і науки України модельних навчальних програм з географії в 6 класах. Так, у 2023-2024 навчального року географія в 6-х класах вивчатиметься за двома модельними навчальними програмами, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795 «Про надання грифа «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» модельним навчальним програмам для закладів загальної середньої освіти» (<https://numl.org/422291>):

- модельна навчальна програма «Географія. 6-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Запотоцький С.П., Карпюк Г.І., Гладковський Р.В., Довгань А.І., Совенко В.В., Даценко Л.М., Назаренко Т.Г., Гільберг Т.Г., Савчук І.Г., Нікитчук А.В., Яценко В.С., Довгань Г.Д., Грома В.Д., Горовий О.В.) (<https://numl.org/912291>) [1].

- модельна навчальна програма «Географія. 6-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Коберник С.Г., Коваленко Р.Р., Гільберг Т.Г., Даценко Л.М.) (<https://numl.org/864091>) [2];

Тижневе навантаження учнів на вивчення курсу у 6-х класах визначається навчальним закладом, відповідно до Типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти у природничій освітній галузі [3].

Модельна навчальна програма – документ, що визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів, зміст навчального предмета, інтегрованого курсу та види навчальної діяльності учнів, рекомендований для використання в освітньому процесі в порядку, визначеному законодавством [3].

Модельні навчальні програми відповідають вимогам Державного стандарту базової середньої освіти (<https://numl.org/313871>) та спрямовані на формування ключових компетентностей, умінь, ставлень та базових знань в учнів та слугують основою для розроблення навчальної програми та навчально-методичної літератури.

Відповідно до модельних навчальних програм, зміст навчальних занять з учнями 6-х класів має бути спрямовано на реалізацію компетентнісного потенціалу предмета; формування відповідальності учня за власні вчинки; виховання почуття обов'язку, толерантності, прагнення до пізнання, наполегливості, ощадливості, працьовитості, екологічної свідомості. Програми орієнтовані на виявлення конструктивної активності, формування відповідальності за прийняття виважених рішень під час власної і групової діяльності, усвідомлення значення набутих компетентностей для успішної

самореалізації, розуміння залежності добробуту й успіху від рівня опанування здобутками сучасної науки і техніки, важливості ощадливого та раціонального використання ресурсів тощо.

Реалізація змісту модельних навчальних програм полягає у виконанні учнями завдань дослідницького характеру: спостереження, пошук інформації, її аналіз, оброблення та презентація; використання цифрових моделей, вимірювальних приладів; моделювання процесів; дослідження, виконання практичних робіт, творчих проєктів; робота в групі для вирішення проблем; розв'язування задач; виявлення причинно-наслідкових зв'язків та залежностей тощо.

Під час реалізації модельної навчальної програми учитель повинен надавати учням чіткі інструкції щодо очікуваних результатів навчання, застосовуючи особистісно-орієнтований підхід.

Методичні прийоми для використання на уроках географії варто добирати з урахуванням вимог до результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів, що відображено в Державному стандарті базової середньої освіти та навчальних програмах.

Акцентуємо увагу, що для якісної організації освітньої діяльності учнів, під час розробки уроків географії для 6 класів, можна використати різні форми роботи:

- перегляд відеоуроків (<https://lms.e-school.net.ua/>);
- перегляд відеофільмів та презентацій за темою уроку (<https://naurok.com.ua/biblioteka>) (<https://numl.org/.929471>);
- опрацювання теоретичного матеріалу підручника (<https://lib.imzo.gov.ua/>);
- робота з географічною номенклатурою за тематичними картами атласу та інтернет-картами (<https://wordwall.net/play/2049/870/427>) (<https://learningapps.org/>) (<https://www.google.com.ua/intl/uk/earth/>);
- виконання практичних робіт;
- проведення досліджень, згідно з модельними навчальними програмами з географії, та створення презентацій за темою дослідження;
- аналіз картосхем, діаграм, статистичного матеріалу;
- робота з хмаринками слів (<https://numl.org/.443291>);
- розгадування ребусів, створених учителем за допомогою генератору ребусів (http://rebus1.com/ua/index.php?item=rebus_generator);
- онлайн-тестування (<https://naurok.com.ua/test>).

Нагадуємо, що, за умови дистанційного навчання, учитель географії може використовувати відповідні засоби відеозв'язку та освітніх інтернет-платформ (Google Classroom, YouTube, Microsoft Teams, Moodle тощо), з якими педагог та учні мають досвід роботи.

У модельних навчальних програмах визначено орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів, що має бути спрямовано на:

- формування в учнів ключових компетентностей (11 компетентностей відповідно до статті 12 Закону України «Про освіту»);

– набуття учнями наскрізних умінь визначеними Державним стандартом базової середньої освіти та відображеними в очікуваних результатах навчання учнів.

Обов'язкові результати навчання учнів, відповідно до яких має здійснюватися оцінювання, зазначено у 4 групах обов'язкових результатів навчання учнів з природничої освітньої галузі в додатку 10 Державного стандарту базової середньої освіти (<https://numl.org/.832881>).

У реалізації змісту модельних навчальних програм важливого значення набуває використання навчально-методичного забезпечення в процесі навчання географії в 6 класі. Так, в основній школі, під час вивчення курсу «Географія» використовуються предметні навчально-методичні комплекти, серед яких: підручники, посібники, навчально-методичні посібники, довідники, графічні конспекти уроків для учнів, зошити для практичних робіт, зошити для поточного та тематичного оцінювання знань, зошити для домашніх завдань, атласи, контурні карти (<https://numl.org/.613291>).

Наголошуємо, що найпоширенішим та найефективнішим компонентом навчально-методичного забезпечення з географії у 6-х класах, є підручник. Інформація, що міститься в підручниках, для учнів є основою шкільного курсу, учень сприймає її як найбільш авторитетну й достовірну.

За двома модельними навчальними програмами для вивчення географії в 6-х класах Міністерством освіти і науки України рекомендовано до використання 5 підручників:

- підручник «Географія» для 6 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Гільберг Т.Г., Довгань А.І., Совенко В.В.);
- підручник «Географія» для 6 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Довгань Г.Д.);
- підручник «Географія» для 6 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Запотоцький С.П., Зінкевич М.В., Романишин О.М., Титар Н.М., Горовий О.В., Миколів І.М.);
- підручник «Географія» для 6 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Коберник С.Г., Коваленко Р.Р.);
- підручник «Географія» для 6 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Топузов О.М., Грома В.Д., Ільницький І.М., Полтавченко Д.В.).

Електронні версії підручників розміщено на сайті Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» (<https://lib.imzo.gov.ua/>).

Зосереджуємо увагу, що в умовах воєнного стану значно посилюється роль підручника як засобу самостійного навчання учнів, оскільки виконання змісту навчальних програм може здійснюватися за допомогою ущільнення навчального матеріалу та його самостійного опанування учнями.

За умови відсутності доступу до друкованих підручників, учителю слід акцентувати увагу учнів на організації роботи з їх електронними версіями.

Навчально-методичне забезпечення, необхідне для вивчення географії учнями у закладах загальної середньої освіти, розміщено в Переліку навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих Міністерством освіти і науки України для використання в 5-

11-х класах закладів загальної середньої освіти з навчанням українською мовою, на сайті Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» (<https://imzo.gov.ua/pidruchniki/pereliki/>).

Вивчення географії в умовах реалізації завдань нової української школи актуалізує переосмислення ролі вчителя в освітньому процесі, посилення вимог до організації навчальної діяльності учнів на всіх етапах уроку.

Основними видами оцінювання результатів навчання учнів є формувальне, поточне та підсумкове: тематичне, семестрове, річне (<https://numl.org/958471>). З метою реалізації формувального оцінювання, рекомендуємо вчителям ретельно опрацювати наказ Міністерства освіти і науки України від 01.04.2022 № 289 «Рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти» [4].

Для поточного та підсумкового оцінювання результатів навчання учнів доцільно використовувати такі основні форми та способи:

- усна (за допомогою організації індивідуального, групового та фронтального опитування);
- письмова (за допомогою виконання діагностичних, самостійних робіт, тестування, організації роботи з текстами, таблицями, схемами, контурними картами, атласами тощо);
- цифрова (за допомогою тестування в електронному форматі);
- практична (за допомогою організації виконання досліджень та навчальних проєктів, роботи з географічними моделями тощо) [3].

Концепція «Нова українська школа» забезпечує модернізацію змісту освіти, що має ґрунтуватися на компетентнісному, діяльнісному та особистісно орієнтованому підходах до навчання. Реформування полягає не лише в оновленні змісту навчальних програм та підручників з географії, а, в першу чергу, в оновленні методів навчання, що використовуються на уроці і в позанавчальній діяльності.

У зв'язку з цим вчителям географії доцільно використовувати сучасні методики і технології навчання, серед яких: інформаційна, проєктно-дослідницька, модульна, технологія критичного мислення, диференційованого, особистісно орієнтованого, проблемного навчання тощо, що сприяють організації активної навчально-пізнавальної діяльності учнів з освоєння змісту предмета, формування в них предметної та ключових компетентностей.

Використані та основоположні джерела

1. Модельна навчальна програма «Географія. 6-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Запотоцький С.П., Карпюк Г.І., Гладковський Р.В., Довгань А.І., Совенко В.В., Даценко Л.М., Назаренко Т.Г., Гільберг Т.Г., Савчук І.Г., Нікітчук А.В., Яценко В.С., Довгань Г.Д., Грома В.Д., Горовий О.В.) (<https://numl.org/912291>).
2. Модельна навчальна програма «Географія. 6-9 класи» для закладів

загальної середньої освіти (авт. Коберник С.Г., Коваленко Р.Р., Гільберг Т.Г., Даценко Л.М.) (<https://numl.org/.864091>).

3. Наказ Міністерства освіти і науки України від 19.02.2021 № 235 «Про затвердження типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти». URL: <https://numl.org/.320191>.

4. Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.04.2022 № 289 «Рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти». URL: <https://numl.org/.322291>).

Методист з географії та економіки
навчально-методичного відділу
координації освітньої діяльності та
професійного розвитку Сумського ОППО

В.Д. Попов

(Підпис наявний в оригіналі)